

POSTANOWIENIE

15 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Oktawian Nawrot

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 15 maja 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej P. spółki akcyjnej w B.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 17 grudnia 2020 r., V ACa 438/20,
w sprawie z powództwa P. spółki akcyjnej w B.
przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi Finansów
o zapłatę,

**na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ w zw. z art. 391 § 1 w zw.
z art. 398¹ k.p.c. zawiesza postępowanie do czasu wydania przez
Trybunał Konstytucyjny orzeczenia w sprawie K 7/23.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 17 grudnia 2020 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie w sprawie V ACa 438/20, z powództwa P. spółki akcyjnej z siedzibą w B. przeciwko Skarbowi Państwa – Ministrowi Finansów, o zapłatę, na skutek apelacji powódki od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z 10 stycznia 2020 r., II C 367/15, oddalił apelację oraz zasądził od P. spółki akcyjnej z siedzibą w B. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 18750 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Od powyższego wyroku 23 kwietnia 2021 r. powódka wywiodła skargę kasacyjną zaskarżając wyrok w całości i wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku

w całości oraz przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie również o uchylenie w całości zaskarżonego orzeczenia sądu I instancji – Sądu Okręgowego w Warszawie i przekazanie sprawy do rozpoznania temu Sądowi. Ponadto powódka wniosła o zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania sądowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego w wysokości dwukrotnej stawki minimalnej określonej we właściwych przepisach.

W piśmie z 14 maja 2021 r., stanowiącym odpowiedź pozwanego na skargę kasacyjną, pozwany wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, zaś w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania o oddalenie skargi w całości, oddalenie wniosku o skierowaniu pytania prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, a także – w każdym wypadku – o zasądzenie od P. S.A. w B. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kosztów zastępstwa za postępowanie kasacyjne w potrójnej wysokości według norm przepisanych.

Postanowieniem z 5 kwietnia 2022 r. Sąd Najwyższy w sprawie I CSK 270/22 przyjął skargę kasacyjną do rozpoznania.

Zarządzeniami z 15 lutego 2023 r. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego delegował do Izby Cywilnej sędziów Sądu Najwyższego orzekających w innych Izbach na czas oznaczony od 1 kwietnia 2023 r. do 30 czerwca 2023 r. do spraw wskazanych przez Prezesa Izby Cywilnej.

Zarządzeniem Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej z 2 marca 2023 r. do rozpoznania przedmiotowej sprawy wyznaczony został skład z udziałem sędziego Sądu Najwyższego delegowanego na podstawie ww. zarządzeń Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trzeciego kwietnia 2023 r. Sąd Najwyższy na podstawie art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: „TFUE”), w sprawach II CSKP 496/22 i II CSKP 501/22, zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”) z pytaniami prawnymi dotyczącymi m.in. zgodności z prawem unijnym, w szczególności art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE, przepisu prawa krajowego

umożliwiającego wyznaczenie sędziego Sądu Najwyższego do czasowego orzekania w innej Izbie Sądu Najwyższego bez jego zgody. W szczególności wątpliwość Sądu Najwyższego dotyczyła możliwości naruszenia przez przepis prawa krajowego zasady nieusuwalności i niezawisłości sędziów, a przez to prawa strony do sądu. Ponadto Sąd Najwyższy wskazał, że istnieją wątpliwości czy sąd w składzie ukonstytuowanym w wyniku wydania zarządzenia Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o wyznaczeniu do orzekania w innej Izbie Sądu Najwyższego oraz zarządzenia Prezesa Sądu Najwyższego kierującego pracą Izby Cywilnej Sądu Najwyższego o przydziale konkretnych spraw jest sądem „ustanowionym ustawą”, a przez to czy nie narusza prawa strony do rozpoznania sprawy przez sąd spełniający wymagania z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE oraz art. 47 KPP. Sąd Najwyższy wyraził również wątpliwość co do zgodności z prawem Unii Europejskiej regulacji krajowej nieprzewidującej możliwości odwołania się sędziego Sądu Najwyższego od decyzji Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o wyznaczeniu do orzekania w innej Izbie Sądu Najwyższego do bezstronnego i niezawisłego sądu w postępowaniu spełniającym wymagania wynikające z art. 47 i 48 KPP.

Z analogicznymi pytaniami Sąd Najwyższy zwrócił się do TSUE 21 kwietnia 2023 r. w sprawie II CSKP 1588/22, a także 13 czerwca 2023 r. w sprawach II CSKP 1086/22 oraz II CSKP 1489/22.

Resumując, we wskazanych wyżej pytaniach prejudycjalnych, sformułowane przez Sąd Najwyższy wątpliwości dotyczą kluczowych dla wymiaru sprawiedliwości zagadnień, na których system władzy sądowniczej i sądownictwa został wzniesiony, tj. zasady niezawisłości sędziów, nieusuwalności sędziów, a także prawa do sądu.

Podkreślić należy, że analogiczne wątpliwości dotyczące wyznaczenia sędziego Sądu Najwyższego do czasowego orzekania w innej Izbie Sądu Najwyższego bez jego zgody wyrażone zostały przez Krajową Radę Sądownictwa, czyli organ, którego konstytucyjnym obowiązkiem jest stanie na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów (art. 189 ust. 1 Konstytucji RP). Uchwałą nr 275/2023 z 20 kwietnia 2023 r. Krajowa Rada Sądownictwa (dalej: „Rada”) skierowała bowiem do Trybunału Konstytucyjnego wnioszek o zbadanie

zgodności z Konstytucją RP art. 35 § 3 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (dalej: „u.SN”) w zakresie, w jakim upoważnia Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego do wyznaczenia sędziego do rozpoznania określonej sprawy w innej izbie bez jego zgody i do wyznaczenia sędziego do orzekania w innej izbie na okres nie dłuższy niż 6 miesięcy w roku bez jego zgody. W szczególności Rada wniosła o stwierdzenie niezgodności wskazanego przepisu z art. 178 ust. 1 oraz art. 178 ust. 1 w zw. z art. 180 ust. 2 w zw. z art. 2 Konstytucji RP, a także jego niezgodności z art. 2 Konstytucji RP. Ponadto Rada wniosła o stwierdzenie niezgodności art. 35 § 3 u.SN we wskazanym zakresie z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. 1993 Nr 61, poz. 284; Dz.U. 1995 Nr 36, poz. 175, 176 i 177; Dz.U. 1988 Nr 147, poz. 962; Dz.U. 2001 Nr 23, poz. 266; Dz.U. 2003 Nr 42, poz. 364; Dz.U. 2010 Nr 90, poz. 587; dalej: „EKPCz”).

Odwołując się do wzorców konstytucyjnych Rada wskazała, że art. 35 § 3 u.SN narusza zasadę niezawisłości sędziowskiej, o której mowa w art. 178 ust. 1 Konstytucji RP, w szczególności poprzez złamanie jednej z jej uszczegółowionych reguł, tj. zasady „nieprzenoszalności” sędziego wyrażonej w art. 180 ust. 2 Konstytucji RP. Zgodnie z art. 180 ust. 2 Konstytucji RP przeniesienie do innej siedziby lub na inne stanowisko wbrew woli sędziego może nastąpić jedynie na mocy orzeczenia sądu i tylko w przypadkach określonych w ustawie. Jak bowiem podkreśliła Rada, zasada stabilizacji urzędu sędziego jest jednym z fundamentów niezawisłości sędziowskiej i jest konieczna, aby zapewnić ochronę niezależności i niezawisłości sędziów.

Wskazując na wzorce konstytucyjne, a także konwencyjne, Rada podniosła, że naruszenie wskazanego wyżej standardu niezawisłości, prowadzi do naruszenia prawa do sądu, a w szczególności prawa do rzetelnego procesu. Ponadto, odnosząc się do konwencyjnego określenia „sąd ustanowiony ustawą”, Rada wskazała, że skład sądu musi być wyznaczony w sposób niebudzący wątpliwości wedle jasnych i obiektywnych kryteriów. Oznacza to, że wybór sędziów do tego sądu dokonywany jest na podstawie określonych przepisów prawa, a nie na przykład w oparciu o subiektywne decyzje władz administracyjnych.

W ocenie Rady art. 35 § 3 u.SN narusza art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w tym sensie, że dopuszczając możliwość przymusowego delegowania sędziego Sądu Najwyższego do innej izby, prowadzi do ogólnego obniżenia standardu zabezpieczenia prawa do sądu z perspektywy obywatela.

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej nie budziło wątpliwości, że wskazana podstawa zawieszenia postępowania jest adekwatna. Tytułem przykładu w postanowieniu z 25 marca 2019 r., I CSK 183/18, Sąd Najwyższy wskazał: „Zgodnie bowiem z art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. sąd może zawiesić postępowanie z urzędu, jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku postępowania toczącego się przed Trybunałem Konstytucyjnym. Regulacja ta została wprowadzona do kodeksu postępowania cywilnego 8 września 2016 r. - ustawą z 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw.

W ocenie Sądu Najwyższego wskazana regulacja stanowi swoiste uzupełnienie art. 398¹² k.p.c., który został wprowadzony 6 lutego 2005 r., i określa jako podstawy zawieszenia postępowania przed Sądem Najwyższym jedynie przypadki wskazane w art. 173-175¹ k.p.c. i zgodny wniosek stron. Co oczywiste, w chwili wprowadzenia do kodeksu postępowania cywilnego przepisów regulujących skargę kasacyjną nie było wprost przewidziane - jako podstawa zawieszenia - wystąpienie z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego; ograniczenie podstaw zawieszenia postępowania nie odnosiło się zatem do tego przypadku, lecz do innych, wskazanych w art. 177 k.p.c., sytuacji o zróżnicowanym charakterze. Niewątpliwie, celem art. 398¹² k.p.c. było (i jest) ograniczenie możliwości zawieszenia postępowania do zawieszenia z mocy prawa, z urzędu i w razie określonych sytuacji powstałych po stronie pełnomocnika. Z wyjątkiem punktu 3¹, przepis art. 177 § 1 k.p.c. obejmuje rozstrzyganie kwestii prejudycjalnych lub zaistnienie rozmaitych przeszkód w sprawnym prowadzeniu postępowania. Oczywiście jest, że z uwagi na rolę Sądu Najwyższego i jego usytuowanie w systemie sądownictwa, w tym również możliwe podstawy skargi kasacyjnej (art. 398³ k.p.c.) i możliwe rozstrzygnięcia co do meritum (art. 398¹⁴-398¹⁶ k.p.c.), przesłanki określone w art. 177 § 1 pkt 1-3 i 4-6 k.p.c. nie mogą mieć zastosowania w postępowaniu przed tym Sądem. Jednocześnie nie budzi wątpliwości, że -

pomimo zamieszczenia w art. 177 § 1 k.p.c. - podstawa zawieszenia w postaci zależności rozstrzygnięcia sądu od orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego ma całkowicie odmienny charakter, co więcej, jest to charakter zależności ściśle prawnej, a nie faktycznej czy dowodowej – dotyczy bowiem zgodności aktów prawnych z Konstytucją RP, do czego został powołany ten organ (analogicznie zgodności z prawem unijnym, jeśli chodzi o Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej). Skoro tak, do rezultatów niemożliwych do przyjęcia prowadziłyby wykładnia literalna, zgodnie z którą możliwe byłoby dalsze procedowanie, a nawet wydanie orzeczenia przez Sąd Najwyższy nawet w przypadku niezakończenia postępowania zainicjowanego pytaniem prawnym. W omawianym przypadku nie zachodzą zwłaszcza przyczyny, dla których ograniczona została możliwość zawieszenia postępowania przed Sądem Najwyższym. Ocena legalności i prawidłowości zaskarżonego orzeczenia, do której powołany jest Sąd Najwyższy, wymaga możliwości zawieszenia postępowania do czasu zakończenia właściwego postępowania toczącego się przed Trybunałem Konstytucyjnym (podobnie - przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej).

W konsekwencji, rozstrzygnięcie sprzeczności między art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c. a art. 398¹² k.p.c. winno zostać przeprowadzone w myśl kolizyjnej reguły przyznającej pierwszeństwo zastosowania regulacji nowej, przed regulacją wprowadzoną uprzednio, z uwzględnieniem celowościowej wykładni przepisów”.

Biorąc powyższe pod uwagę, w szczególności wątpliwości dotyczące standardu niezawisłości sędziowskiej, nieusuwalności sędziów oraz prawa do sądu, mających swe źródło zarówno w podstawowej zasadzie ustrojowej Rzeczypospolitej Polskiej, wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP, jak i zasadach prawa Unii Europejskiej oraz Rady Europy, wyrażone zarówno przez Sąd Najwyższy, którego konstytucyjnym obowiązkiem jest sprawowanie nadzoru judykacyjnego nad orzecznictwem sądów powszechnych i sądów wojskowych (art. 183 ust. 1 Konstytucji RP), w trzech pytaniach prejudycjalnych, oraz Krajową Radę Sądownictwa – konstytucyjny organ stojący na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., postanowił jak w sentencji.

[SOP]

[ms]